

Η οκταετία του Κωνσταντίνου Καραμανλή άρχισε τον Οκτώβριο του 1955, με τον θάνατο του Αλέξανδρου Παπάγου, την από τα ανάκτορα πρόσκλησή του στην πρωθυπουργία και την ίδρυση της ΕΡΕ. Ήταν τα χρόνια που η ταμπέλα «εθνικόφρων» μετατρεπόταν σε διαβατήριο για την κοινωνική ανόρθωση και η κατηγορία «δημοκράτης» αρκούσε για να φιλοξενηθεί κάποιος στα αστυνομικά τμήματα, να υφίσταται ξυλοδαρμούς και ελέγχους της ιδιωτικής του ζωής και να αντιμετωπίζει προβλήματα στη δουλειά του (στον ιδιωτικό τομέα, αν είχε, μια και ο δημόσιος ήταν έτσι κι αλλιώς φέουδο των εθνικοφρόνων).

Στα 1963, το ειδύλλιο Καραμανλή – ανακτόρων περνούσε οξύτατη κρίση. Η δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, στις 22 Μαΐου, ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ειπώθηκε ότι αναρωτήθηκε «Ποιος κυβερνά αυτόν τον τόπο». Η απάντηση του δόθηκε, όταν αναγκάστηκε να παραιτηθεί στις 16 Ιουνίου του 1963. Ο βασιλιάς Παύλος ανέθεσε την πρωθυπουργία στον έμπιστό του, Παναγιώτη Πιπινέλη. Η χώρα, για άλλη μια φορά, βάδισε προς εκλογές. Έγιναν στις 3 Νοεμβρίου του 1963 και ανέδειξαν την Ένωση Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου πρώτο κόμμα, έχοντας 138 βουλευτές, έναντι 132 της ΕΡΕ, 28 της ΕΔΑ και 2 των Προοδευτικών του Σπύρου Markezinis.

Με την υποψία ότι η βασίλισσα Φρειδερίκη επιβουλευόταν τη ζωή του, στις 9 Δεκεμβρίου, ο αρχηγός της ΕΡΕ Κωνσταντίνος Καραμανλής, έφυγε στο Παρίσι με το ψευδώνυμο Τριανταφυλλίδης, ενώ νέες εκλογές ορίστηκαν για τις 16 Φεβρουαρίου του 1964. Με 52,72% και 171 βουλευτές, ο Γεώργιος Παπανδρέου σχημάτισε ισχυρή κυβέρνηση. Στις 6 Μαρτίου, πέθανε ο βασιλιάς Παύλος και στο θρόνο ανέβηκε ο Κωνσταντίνος Β'. Άρχισε ένας καβγάς γύρω από το αν η Φρειδερίκη θα ονομαζόταν στο εξής βασιλομήτωρ ή βασίλισσα μήτηρ. Συνεχίστηκε με το αν ο στρατός ανήκε στον βασιλιά ή στο κράτος και κορυφώθηκε με το αν ο υπουργός Εθνικής Άμυνας μπορούσε να αντικατασταθεί ή όχι. Μια σκευωρία εξυφάνθηκε, γύρω από την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ.

Το παιχνίδι άρχισε να χοντραίνει: Στις 30 Νοεμβρίου του 1964, σε εκδήλωση για την επέτειο της ανατίναξης της γέφυρας του Γοργοπόταμου από την αντίσταση, μια έκρηξη σκότωσε 13 και τραυμάτισε 45, αριστερούς στην πλειοψηφία τους. Η αστυνομία την απέδωσε σε παλιά νάρκη. Η Αριστερά σε δράση παρακρατικών της Δεξιάς.

Με μοχλό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, η Φρειδερίκη και ο Κωνσταντίνος μεθόδευσαν την ανατροπή της κυβέρνησης με τον εξαναγκασμό του Γεωργίου Παπανδρέου σε παραίτηση, στις 15 Ιουλίου του 1965. Αντί να προκηρυχτούν νέες εκλογές, τα ανάκτορα προχώρησαν στη δημιουργία κυβέρνησης αποστατών από την Ένωση Κέντρου που θα στηριζόταν στις

ψήφους της ΕΡΕ. Οι πρώτες δύο προσπάθειες απέτυχαν. Η τρίτη καρποφόρησε. Η κυβέρνηση Στέφανου Στεφανόπουλου ορκίστηκε στις 17 Σεπτεμβρίου. Η χώρα είχε μπει για τα καλά σε μακριά περίοδο ανωμαλίας.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 22 Δεκεμβρίου του 1966, ορκιζόταν κυβέρνηση υπό τον πρώην διοικητή της Εθνικής τράπεζας Ιωάννη Παρασκευόπουλο. Οι αποστάτες είχαν ανατραπεί, αφού πρόσφεραν στη Φρειδερίκη ό,τι τους ζήτησε. Η ΕΡΕ ανέτρεψε και την κυβέρνηση Παρασκευόπουλου και ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος ανέλαβε πρωθυπουργός στις 3 Απριλίου του 1967. Μια μυστική σύσκεψη στρατηγών στις 20 Απριλίου του 1967, όρισε τη Μεγάλη Τρίτη, 25 του μήνα, ως ημέρα Χ για το πραξικόπημα. Αλλά οι στρατηγοί λογάριζαν χωρίς τη χούντα των συνταγματαρχών που από καιρό προετοίμαζε το δικό της πραξικόπημα με τους Γεώργιο Παπαδόπουλο, Νικόλαο Μακαρέζο και (ταξίαρχο) Στυλιανό Παττακό.

Ξημερώματα 21 Απριλίου του 1967, κινήθηκαν τα τανκς.

Πρώτη δουλειά των πραξικοπηματιών, μόλις επικράτησαν, ήταν να απομονώσουν τον Κωνσταντίνο στο Τατόι και τη Φρειδερίκη στο Ψυχικό. Πρωί της 21ης Απριλίου, ο βασιλιάς μεταφέρθηκε στο Πεντάγωνο όπου του ζητήθηκε να ορκίσει τη νέα «κυβέρνηση». Κατέληξαν σε ένα κυβερνητικό σχήμα, που εκπροσωπούσε και τις δυο πλευρές.

Το καλοκαίρι, ο Κωνσταντίνος επισκέφτηκε τον Καναδά, όπου έκανε την γκάφα να δηλώσει πως η κυβέρνηση δεν ήταν δική του. Οι πραξικοπηματίες είχαν τον νου τους. Ένα βασιλικό αντιπραξικόπημα οργανώθηκε για τις 13 Δεκεμβρίου του 1967. Οι στρατηγοί φαντάζονταν πως ελέγχανε το στράτευμα. Κι ο Κωνσταντίνος πίστευε πως ο λαός θα του συμπαραστεκόταν. Ξεχνούσε πως ο ίδιος είχε καταργήσει τον νόμιμο πρωθυπουργό της χώρας, Γεώργιο Παπανδρέου.

Το βασιλικό αντιπραξικόπημα εκδηλώθηκε με ηλίθιο τρόπο και κατέρρευσε αμέσως. Ο Κωνσταντίνος αναγκάστηκε να φύγει στη Ρώμη, ενώ από το ραδιόφωνο αναμεταδιδόταν η ίδια ανακοίνωση: Ότι κινήθηκε ενάντια στη νομιμότητα, ο στρατός δεν τον ακολούθησε κι αυτός το έσκασε «κρυπτόμενος από χωρίου εις χωρίον».

Την ίδια μέρα, 13 Δεκεμβρίου, ο στρατηγός Γεώργιος Ζωιτάκης ορκιζόταν αντιβασιλιάς και με τη σειρά του όρκιζε τη νέα κυβέρνηση. Πρωθυπουργός και υπερυπουργός ο Γεώργιος Παπαδόπουλος που παραιτήθηκε από τον στρατό, όπως και οι Νικόλαος Μακαρέζος και Στυλιανός Παττακός.

Το πρώτο εξάμηνο του 1968 κύλησε ευτυχισμένο για τον δικτάτορα. Στις 20 Ιουνίου, ορκίστηκε η τρίτη χουντική κυβέρνηση, με έντονο πολιτικό προφίλ: Ελάχιστοι στρατιωτικοί υπήρχαν σ' αυτήν. Με τα ξερονήσια και τις φυλακές γεμάτες, τα στρατοδικεία σε οργασμό και τους βασανιστές του ΕΑΤ-ΕΣΑ σε πλήρη δράση, ο Παπαδόπουλος προσπαθούσε να περάσει στο εξωτερικό την εικόνα του λαοπρόβλητου σωτήρα.

Το πρώτο χτύπημα ήρθε στις 13 Αυγούστου. Ο Αλέκος Παναγούλης απέτυχε να τινάξει στον αέρα τον δικτάτορα αλλά πέτυχε να διαλαληθεί σ' όλο τον κόσμο πως ο λαός αντιδρούσε. Πριν να καταλαγιάσουν οι εντυπώσεις, ήρθε το αναπάντεχο: Την 1^η Νοεμβρίου του 1968, πέθανε σε ηλικία ογδόντα χρόνων ο Γεώργιος Παπανδρέου. Αν και καταργημένος από τις 15 Ιουλίου του 1965, εξακολουθούσε να είναι ο τελευταίος εκλεγμένος πρωθυπουργός της Ελλάδας. Ήταν μια λεπτομέρεια που δεν πρόσεξε η χούντα. Έδωσε άδεια για δημόσια κηδεία.

Στις 3 Νοεμβρίου του 1968, αμέτρητα πλήθη κατέβαιναν προς το κέντρο της Αθήνας για ν' αποχαιρετήσουν τον νεκρό. Δεξιοί, κεντρώοι κι αριστεροί, παραμερίζοντας τις πολιτικές και ιδεολογικές τους διαφορές, σχημάτισαν μια απέραντη παναθηναϊκή διαδήλωση που εξελίχθηκε σε βροντερό αντιχουντικό συλλαλητήριο.

Το επόμενο επεισόδιο θα μπορούσε να είναι και ευτράπελο: Πενήντα μήνες διορισμένος αντιβασιλιάς, ήταν αρκετός χρόνος για να πιστέψει ο Γεώργιος Ζωιτάκης ότι είχε εξουσία. Άρχισε να εκφράζει άποψη για τα διατάγματα, που υπέγραφε. Στις 21 του Μάρτη του 1972, ξύπνησε απλός πολίτης. Νέος αντιβασιλιάς ανέλαβε ο Γεώργιος Παπαδόπουλος. Ένα χρόνο αργότερα, την 1 Ιουνίου του 1973, δημοσιευόταν η συντακτική πράξη, με την οποία η χούντα καταργούσε το πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας, κήρυσσε έκπτωτο τον Κωνσταντίνο και τους διαδόχους του και εγκαθίδρυε προεδρική κοινοβουλευτική

δημοκρατία με προσωρινό πρόεδρο τον ίδιο τον Γεώργιο Παπαδόπουλο. Ένα στημένο δημοψήφισμα, στις 29 Ιουλίου του 1973, τα επικύρωσε όλα μαζί: Σύνταγμα, πρόεδρο (Γ. Παπαδόπουλος) και αντιπρόεδρο (Οδ. Αγγελής).

Ξεκίνησε η πορεία προς τη «φιλελευθεροποίηση». Στις 19 Αυγούστου, σε επίσημη τελετή στη μητρόπολη, ο Γεώργιος Παπαδόπουλος ορκιζόταν πίστη στο σύνταγμα (!), ως εκλεγμένος πρόεδρος της δημοκρατίας. Την 1^η Οκτωβρίου, ανέθετε στον Σπύρο Μαρκεζίνη την εντολή να σχηματίσει πολιτική κυβέρνηση. Μια βδομάδα αργότερα, στις 8 Οκτωβρίου, η πολιτική κυβέρνηση ορκιζόταν.

Οι φοιτητές ήταν αυτοί που ανέλαβαν ν' αποκαλύψουν το αληθινό πρόσωπο της δήθεν πολιτικής κυβέρνησης. Μια πρώτη επαναστατική τους απόπειρα, όταν κατέλαβαν το κτίριο της Νομικής στις 23 Φεβρουαρίου του 1973, είχε χτυπηθεί από τη χούντα. Όμως, τώρα, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Με κινητήρια δύναμη τα αριστερά γκρουπούσκουλα, οι γενικές συνελεύσεις ενέκριναν ψηφίσματα, που διατύπωναν σειρά αιτημάτων. Όλα συνοψίζονταν στο τρίπτυχο «Ψωμί - Παιδεία – Ελευθερία».

Στις 15 Νοεμβρίου, το Πολυτεχνείο ασφυκτιούσε από το πλήθος των φοιτητών που είχαν μαζευτεί. Οι εκλεγμένες Επιτροπές Αγώνα προχώρησαν στη δημιουργία μιας, επίσης εκλεγμένης, Συντονιστικής Επιτροπής. Την ίδια μέρα, η Συντονιστική Επιτροπή έπαιρνε την πρώτη της απόφαση:

Κατάληψη του Πολυτεχνείου.

Η χούντα των συνταγματαρχών δεν άργησε να συνέλθει από την πρώτη έκπληξη. Ελεύθεροι σκοπευτές ακροβολίστηκαν στις ταράτσες των γύρω κτιρίων. Άρχισαν να χτυπούν στο ψαχνό. Οι πρώτοι νεκροί και τραυματίες έβαψαν με το αίμα τους τον χώρο. Όμως, ο λαός δεν έμενε αργός. Ομάδες έσπευδαν να ενωθούν με τους φοιτητές. Εργάτες, υπάλληλοι, επιστήμονες. Ακόμη και αγρότες από κοντινές περιοχές. Το κεντρικό σύνθημα «Ψωμί - Παιδεία – Ελευθερία» γέμιζε τους τοίχους αλλά και τις πλευρές των λεωφορείων και τρόλεϊ. Η εξέγερση γενικευόταν, ξεπερνούσε τα φοιτητικά όρια, γινόταν παλλαϊκή.

Μεσάνυχτα 16 προς 17 Νοεμβρίου βγήκαν τα τανκς. Κύκλωσαν το Πολυτεχνείο. Ξημέρωνε 17 του μήνα, όταν ένα τανκ όρμησε και γκρέμισε την πύλη του Πολυτεχνείου, περνώντας

και πάνω από τα σώματα εκείνων που είχαν σκαρφαλώσει σ' αυτήν. Ακολούθησε μακελειό. Ο στρατιωτικός νόμος επανήλθε. Η χούντα ανακοίνωσε 16 νεκρούς. Ακόμα και σήμερα, κανένας δεν ξέρει πόσοι ακριβώς ήταν.

Στις 24 Νοεμβρίου, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης παραιτήθηκε. Ο νέος που ορκίστηκε, δεν πρόλαβε ν' αναλάβει. Νύχτα, 24 προς 25 Νοεμβρίου 1973, τα τανκς ξαναβγήκαν. Ήταν το πραξικόπημα του Δημήτριου Ιωαννίδη, του αόρατου δικτάτορα, όπως αποκλήθηκε. Πρωί, 25 του μήνα, ο Φαίδων Γκιζίκης ορκιζόταν πρόεδρος της δημοκρατίας και όρκιζε την κυβέρνηση του Αδαμάντιου Ανδρουτσόπουλου. Στις 27, δημοσιευόταν το διάταγμα, με το οποίο ο πρόεδρος της δημοκρατίας έπαιρνε και τον βαθμό του στρατηγού. Απερίσπαστη πια, η χούντα ετοίμασε το έγκλημα της Κύπρου. Αυτό, στο οποίο ο Παπαδόπουλος είχε αποτύχει:

Η πρώτη απόπειρα κατά της ζωής του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας αρχιεπισκόπου Μακαρίου είχε γίνει στις 8 Μαρτίου του 1970. Η δεύτερη, τρεισήμισι χρόνια αργότερα, στις 7 Οκτωβρίου του 1973. Η τρίτη ήταν πιο δραστική: Το πρωί της Δευτέρας, 15 Ιουλίου του 1974, το εναντίον του πραξικόπημα είχε ξεκινήσει. Επικράτησε αλλά ο Μακάριος διέφυγε: Τη νύχτα, πετούσε για τη Μάλτα.

Ο Νίκος Σαμψών διορίστηκε «πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας». Για τους Τούρκους, όλα αυτά αποτελούσαν χρυσή ευκαιρία που δεν άφησαν να πάει χαμένη. Στις 4.30' το πρωί του Σαββάτου, 20 Ιουλίου, η Τουρκία «επενέβαινε με το δικαίωμα της εγγυήτριας δύναμης». Με εισβολή. Το σχέδιο «Αττίλας» έχει ξεκινήσει. Ως τις 9 το πρωί, στην Κυρήνεια, είχαν αποβιβαστεί 3.000 Τούρκοι. Την ώρα εκείνη κηρύχθηκε στην Κύπρο η επιστράτευση.

Στην Αθήνα, κηρύχθηκε στις 11. Για τη χούντα, ήταν η αρχή του τέλους, καθώς η ιεραρχία στο στράτευμα έπρεπε να αποκατασταθεί. Οι απόστρατοι, που διώχτηκαν, επέστρεψαν. Μπορεί να βασίλευε το χάος αλλά οι συνταγματάρχες έπρεπε να υπακούουν στους ανωτέρους τους. Στην Κύπρο, οι Τούρκοι προχωρούσαν. Την Κυριακή, 21 του μήνα, συνέχιζαν την προέλασή τους. Τα μεσάνυχτα, ο υφυπουργός Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Τζόζεφ Σίσκο, που βρισκόταν στην Αθήνα, πρότεινε συμφωνία για κατάπαυση πυρός. Συμφωνήθηκε να ισχύσει από τις 4 το απόγευμα της Δευτέρας, 22 του Ιουλίου.

Στην Αθήνα, οι επιστρατευμένοι αλλά και χουντικοί αξιωματικοί πολιορκούσαν το Πεντάγωνο απαιτώντας δράση και αποφάσεις. Πέτυχαν να γίνει μια πλατειά σύσκεψη. Αποφασίστηκε να κληθούν και πολιτικοί. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Χένρι Κίσινγκερ προανέγγελλε πολιτική μεταβολή στην Ελλάδα.

Η ασυνήθιστη δραστηριότητα του πρεσβευτή των Ηνωμένων Πολιτειών στη Λευκωσία, Ρότζερ Ντέιβις, το πρωί της Τρίτης, 23 Ιουλίου, κατέληξε στην παραίτηση του Νίκου Σαμψών, ενώ προσωρινός πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ορκιζόταν ο Γλαύκος Κληρίδης. Στην Αθήνα, οι εκπρόσωποι του πολιτικού κόσμου κλήθηκαν σε σύσκεψη στο κτίριο της Βουλής. Κράτησε ως αργά. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ πρότεινε να κληθεί ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ο Γκιζίκης αποδέχτηκε και τηλεφώνησε στο Παρίσι.

Το αεροπλάνο έφτασε στο αεροδρόμιο του Ελληνικού, στις 2 το πρωί. Μέσα στην άγρια νύχτα, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο άνθρωπος που έλειπε έντεκα χρόνια από την πατρίδα του, βγήκε από το αεροπλάνο κι έμεινε άφωνος στο κεφαλόσκαλο. Χιλιάδες άνθρωποι τον περίμεναν. Χιλιάδες άλλοι έρχονταν να προστεθούν. Κατάφερε να πει δυο λόγια, που κανένας δεν άκουσε.

Στις 4.15 το πρωί της Τετάρτης, 24 του Ιουλίου του 1974, ορκιζόταν πρωθυπουργός μπροστά στον στρατηγό Φαίδωνα Γκιζίκη. Δώδεκα ώρες αργότερα, στις 4.15 το απόγευμα, ορκιζόταν το πρώτο κλιμάκιο της κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Οι φυλακές άνοιξαν, οι εκτοπισμένοι γύρισαν. Ο τόπος άρχισε να μπαίνει σε ομαλή πορεία.

(Έθνος της Κυριακής, 28.7.2002) (τελευταία επεξεργασία, 6.5.2009)